

Rzeszów, 12 listopada 2021 r.

dr hab. Radosław Grabowski prof. UR

Instytut Nauk Prawnych

Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej

**Pana mgra Bartosza Stróżewskiego „Status komornika sądowego. Studium
prawnoporównawcze” Warszawa 2021, ss. 317,**

przygotowanej pod kierunkiem Prof. dra hab. Bronisława Sitka,

SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Wydział Prawa

1. Wybór tematu i tytuł rozprawy

Funkcjonowaniu komorników, powołanych do wykonywania czynności egzekucyjnych, zawsze towarzyszyły kontrowersje. Licznych przykładów krytycznego postrzegania ich działań dostarcza zarówno lektura opracowań historycznych, jak też współczesnych, co wskazuje, że problem ma charakter złożony. Faktem jest, że komornicy sądowi realizują zadania o istotnym znaczeniu tak dla społeczeństwa, jak i dla systemu prawnego. Pomimo to, ich działaniom towarzyszy niski stopień akceptacji społecznej, a grupa zawodowa jest często postrzegana w sposób negatywny. Kontrowersje towarzyszące pracy komorników mają szereg przyczyn - po części wynikają z samego charakteru czynności jakie podejmują, po części wiążą się ze sposobem prawnego uregulowania ich działalności, po części natomiast są spowodowane błędami w kreowaniu polityki informacyjnej.

Z całą pewnością mamy do czynienia z interesującym obszarem badawczym, który był już wielokrotnie poddawany analizom naukowym, ale żadna z nich nie miała przekrojowego charakteru, ani nie wyczerpała pola badawczego. W tym kontekście deklaracje Autora o zamiarze stworzenia opracowania nowatorskiego brzmią wiarygodnie. Tematyka statusu komornika sądowego jest istotna, a przeprowadzenie

szerszych badań tego obszaru może wpłynąć pozytywnie na stan wiedzy w obszarze nauk prawnych. Zwłaszcza, jeśli rozprawa doktorska przyczyni się do ustalenia, jakie są przyczyny nieufnego stosunku do komorników i ich działań - czy u podstaw leżą przyczyny systemowe, czynnik ludzki, czy błędy w sposobie informowania o działalności komorników. Niezależnie od przyczyn, warto ustalić jaka jest skala tego zjawiska, a także jakie działania mogą się przyczynić do poprawy sytuacji.

Podsumowując, tematykę rozprawy doktorskiej mgra Bartosza Stróżewskiego należy uznać za właściwie dobraną oraz istotną z punktu widzenia funkcjonowania systemu prawa w Polsce.

2. Metody i hipotezy badawcze oraz baza źródłowa

Już wstępna lektura rozprawy pozwala stwierdzić, że badania zostały przeprowadzone w sposób planowy i zdyscyplinowany, co pozytywnie wpłynęło na sposób prowadzenia wywodu. Doktorant nie pominął żadnego elementu wymaganego dla tego typu opracowania, wyraźnie wskazując jaki jest cel prowadzonej analizy, jaką metodologię zastosował, jaka jest główna teza badawcza, a także jakie założenia przyjął. Główny cel rozprawy został określony w sposób następujący: „Celem pracy jest ukazanie historycznej perspektywy uregulowań dotyczących instytucji komornika - począwszy od egzekucji w antycznym Rzymie, gdzie dokonano przejścia przez państwo obowiązku jej przeprowadzenia, nie dopuszczając tym samym do niebezpieczeństwa anarchii i zagrożenia ładu społecznego, przez zmiany wynikające z wpływu ustawodawstw zaborczych na jednolite uregulowania polskiego kompleksu zagadnień dotyczących instytucji komornika sądowego, następnie uregulowań statusu tego zawodu po zmianach ustrojowych w 1989 r. - aż po współczesność” (s. 13)

Autor rozprawy formułuje na s. 13 tezę, zgodnie z którą „wszystkie przemiany zmierzające do ukształtowania instytucji komornika i modelu jego działania - wynikały wprost ze zmian społecznych, gospodarczych i politycznych zachodzących w danym kraju, w tym i w Polsce. Ich głównym celem było usprawnienie procesu egzekucji.” Zwraca przy tym uwagę, na zjawisko marginalizacji problematyki egzekucji sądowej i organów egzekucyjnych, słusznie konstatując, iż problematyka ta – pomimo istotnego znaczenia dla wykonywania orzeczeń sądowych – jest zwykle jedynie jednym z wycinków badań poświęconych postępowaniu cywilnemu.

Doktorant na s. 11 wymienia metody: dogmatyczno-prawną, historyczno-prawną, analizy dokumentów oraz wskazuje, jaki był cel wykorzystania każdej z nich. Listę tę należy uzupełnić o metodę opisową, która zawsze towarzyszy badaniom prawa. Pewne wątpliwości należy wyrazić w przypadku sygnalizowanej metody porównawczej (komparatystycznej). W przypadku porównań kolejnych – w większości historycznych - stanów prawnych, odnoszących się do przedmiotowej problematyki, jej zastosowanie nie budzi zastrzeżeń. Jednakże w przypadku analizy regulacji prawnych państw obcych, Doktorant wprawdzie opisuje system egzekucji, a także zasady wynagradzania i rozliczania działalności komorników funkcjonujące w wybranych państwach (Francja, Belgia, RFN), jednak nie zestawia wybranych elementów charakterystycznych dla poszczególnych systemów, lecz dokonuje opisu rozwiązań obowiązujących w każdym z państw w odrębnych podrozdziałach. Pozwala to wprawdzie oceniać rozwiązania polskie na tle rozwiązań państw obcych, jednak nie dostarcza pełnego materiału porównawczego, co jest charakterystyczne dla badań komparatystycznych. W tym kontekście umieszczenie w tytule rozprawy określenia „studium prawnoporównawcze” wydaje się nieco na wyrost. Podobne wątpliwości zdawały się towarzyszyć także doktorantowi, który na s. 72 stwierdza: „Dokonując ogólnego porównania z Polską wykorzystam Francję, ponieważ ma ona bardzo dobrze rozwinięty system organizacyjny zawodu komornika, a wzorzec tej profesji przenikał do innych systemów europejskich od początku swego kształtowania, Belgię – ze względu na podobny status zawodu, i Niemcy – ponieważ stan egzekucji, podobnie jak u nas, był nieustannie krytykowany z powodu niedostatecznej skuteczności.”

Na uznanie zasługuje precyzja towarzysząca formułowaniu wstępnych założeń badawczych, których lista (7 obszernych punktów) została przedstawiona na s. 15-17. Autor rozprawy wyjaśnia w nich powody zawężenia obszaru badawczego do analizy statusu komornika w świetle regulacji proceduralnych kodeksu postępowania cywilnego, wskazuje dlaczego swoją analizę ogranicza do nakreślenia instrumentów kontroli i nadzoru ze strony samorządu zawodowego, uzasadnia liczne odniesienia do aktów ustrojowych o umiejscowieniu zawodu w strukturze organów wymiaru sprawiedliwości, podaje przyczyny dla których zagadnienie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika ma istotne znaczenie dla prowadzonych badań, identyfikuje przyczyny wyeksponowania omówienia prawnych podstaw kształtowania za-

robków komorniczych, a także marginalizacji wątków odnoszących się do regulacji podatkowych i prawa pracy.

Baza źródłowa recenzowanego opracowania wskazuje, że Doktorant przeprowadził niezbędną kwerendę poprzedzającą prace nad rozprawą - wykazy bibliograficzne liczą łącznie niemal 40 stron. Wykaz cytowanych źródeł (Bibliografia) obejmuje ponad 350 pozycji literatury naukowej, 29 pozycji literatury popularnonaukowej, 43 źródła internetowe, 67 polskich źródeł prawa oraz 3 źródła prawa organizacji międzynarodowych i 23 źródła prawa państw obcych, 65 orzeczeń sądów i trybunałów polskich i międzynarodowych, a także 1 uchwałę Krajowej Rady Komorniczej. Wskazane źródła zostały faktycznie wykorzystane w rozprawie, wzbogacając w znaczący sposób prowadzony wywód. Dowodzi to umiejętności doktoranta w zakresie prowadzenia badań naukowych z wykorzystaniem wcześniej sygnalizowanych metod badawczych.

3. Struktura i ocena rozprawy

Konstrukcja rozprawy przedstawionej przez mgra B. Stróżewskiego odpowiada poczynionym założeniom badawczym. Na łączną objętość opracowania wynoszącą 317 stron składają się: streszczenia rozprawy i słowa kluczowe w językach polskim i angielskim, spis treści, wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie, a także bibliografia. Treść recenzowanego opracowania w pełni odpowiada tytułowi w części, w której odnosi się on do statusu komornika sądowego, a także częściowo odpowiada tytułowi w części, w której dotyczy badań prawnoporównawczych

Rozdział pierwszy ma charakter historyczny i stanowi wprowadzenie do zasadniczej części rozważań. W kolejnych podrozdziałach można odnaleźć wątki dotyczące czynności egzekucyjnych w starożytnym Rzymie, początków działalności egzekucyjnej w Polsce, ewolucji prawnego statusu komornika na ziemiach polskich na przestrzeni wieków, w dwudziestoleciu międzywojennym, w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także po przemianach ustrojowych 1989 r. Jak słusznie podkreśla Doktorant, „Rozdział ten jest specyficzny, gdyż analiza dogmatyczna jest w nim najsilniej przesłonięta faktem negatywnych odczuć społeczeństwa względem komorników – wynikających najczęściej z przekonania o >niesprawiedliwych< zasa-

dach ich wynagradzania – na krzywdzie dłużnika, bez zaspokojenia wierzyciela” (s. 17-18).

Charakter rozdziału drugiego rozprawy został wyraźnie zasygnalizowany w jego tytule, który brzmi „Komornik w wybranych krajach europejskich – ujęcie węzłowe”. Autor dokonał w nim szeregu ustaleń istotnych dla oceny rozwiązań polskich na tle systemów prawnych państw obcych. Rozdział wskazuje, jak to ujął Autor, „najbardziej charakterystyczne rozwiązania w celu poznania porządku prawnego innych państw i porównania ich z polskimi.” Dobór grupy badawczej - obejmującej Francję, Belgię oraz RFN – został należycie uzasadniony. Jednak ta część pracy pozostawia niedosyt, zarówno z uwagi na nieliczną grupę porównywanych państw, sposób zastosowania metody badawczej, jak też jego syntetyczność. Niemniej jednak rozdział ten stanowi bardzo istotną część rozprawy, a jego walory naukowe podnosi sekcja 2.5 – podsumowanie, w którym Autor zestawiał poczynione ustalenia.

Treść rozdziału trzeciego zdeterminowało założenie, że publicznoprawny status komornika sądowego ma kluczowe znaczenie dla wskazania, jaka jest jego pozycja prawna oraz relacje w stosunkach prywatnoprawnych. Mgr B. Stróżewski dokonał ustaleń dotyczących statusu prawnego komornika w płaszczyźnie m.in. prawa konstytucyjnego, administracyjnego, karnego. Scharakteryzował też kluczowe cechy zawodu komornika, przy uwzględnieniu zmian w prawie tzw. komorniczym po 1989 r., realizację funkcji publicznych podczas egzekucji sądowej oraz podczas realizacji czynności pozaegzekucyjnych, systemowe wymogi uzyskania uprawnień zawodowych, a także wymogi dotyczące tzw. warsztatu pracy. Co istotne końcowa część rozdziału ma charakter podsumowujący.

Biorąc pod uwagę sposób postrzegania przez większość społeczeństwa komorników sądowych oraz podejmowanych przez nich czynności, duże znaczenie dla prowadzonych badań ma tematyka rozdziału czwartego, zatytułowanego „Czynności egzekucyjne i rozliczanie działalności komornika po roku 1989”. Doktorant opisał w nim czynności egzekucyjne i system finansowy. Uwzględnił przy tym zasady rozliczania działalności komornika, system opodatkowania, a także daninowy status opłaty egzekucyjnej. Wskazał też, co składa się na tzw. warsztat pracy komornika, jakie zadania realizuje oraz jakie obowiązki na nim ciążyą zgodne z obowiązującymi przepisami.

W rozdziale piątym Doktorant skupia się na rozwiązaniach prawnych obowiązujących po roku 2018. Prowadzona w tej części rozprawy analiza dotyczy statusu zawodu komorników, jak również aplikantów i asesorów komorniczych. Zgodnie z tytułem rozdziału, tj. „Specyfika rozwiązań ustawowych po roku 2018”, na jego treść składają się zagadnienia związane ze zmianami w Kodeksie postępowania cywilnego i zmiany w służbie komorników oraz ich praktyczne konsekwencje praktyczne. Autor odważnie formułuje oceny zmian ustawowych, zarówno te aprobujące, jak i krytyczne, co zasługuje na uznanie.

Rozdział szósty – zgodnie z tytułem – to analiza zakresu i form nadzoru nad czynnościami komornika, a także omówienie uprawnień Ministra Sprawiedliwości w tym zakresie. Mgr B. Stróżewski wskazuje jakie organy sprawują nadzór oraz charakteryzuje jego rodzaje: judykacyjny, sprawowany jest przez sąd rejonowy, a także służbowy (zwany administracyjnym). Zwraca przy tym uwagę na rozbudowany charakter regulacji ustawy o komornikach sądowych z 2018 r., a także na dwa reżimy odpowiedzialności komorniczej: prywatnoprawny (odszkodowawczy) oraz prawno-karny. Generalna ocena kierunku zmian formułowana przez Autora rozprawy jest pozytywna, choć wskazuje on szereg mankamentów nowej ustawy. Rozdział zawiera wyodrębnioną sekcję 6.6, zatytułowaną „Podsumowanie”, w której znalazły się wnioski dotyczące zagadnień analizowanych w tej części opracowania.

Rozdział siódmy należy traktować jako podsumowanie wątków rozprawy, odnoszących się do ewolucji prawa regulującego status komornika w Polsce. W tej części rozprawy zostały przedstawione wnioski dotyczące dokonanych w 2018 r. zmian przepisów regulujących funkcjonowanie komorników w Polsce. Autor przywołuje liczne opinie środowiska oraz doktryny, ale też odnosi się do wielu zagadnień, wskazując przyczyny leżące u podstaw niektórych rozwiązań. Zostały tu połączone wszystkie wątki rozprawy, z wyjątkiem historycznych: kwestie ustrojowe, realizacja czynności egzekucyjnych poza kancelarią, koszty oraz zgłaszane przez środowiska komornicze wątpliwości. Rozdział zawiera obszernie, bardzo precyzyjnie sformułowane wnioski (sekcja 7.5 „Podsumowanie dyskusji na temat nowej ustawy”).

Recenzowane opracowanie zawiera także wyodrębnione zakończenie, zatytułowane „Podsumowanie analizy historycznej i dogmatycznej”. Doktorant sformułował w tej części rozprawy syntetyczne wnioski związane z poczynionymi ustaleniami. Jak sam to ujął „Rozważania końcowe dopełniają obraz dziejów instytucji w rozwoju hi-

storycznym, pokazując, że spory o status prawny komornika się nie zakończyły i (z pewnością) nigdy się nie zakończą, gdyż prawodawca musi zawsze balansować i ważyć sprzeczne interesy. Spojrzenie na zmiany, jakim instytucja ulegała w okresie transformacji państwa polskiego, ułatwia właściwe zrozumienie i ocenę adekwatności utrwalonych podstaw jej istnienia w stosunku do wymagań, które stawia współczesny obrót prawny” (s. 19).

Lektura całości rozprawy prowadzi do wniosku, że zabieg polegający na umieszczeniu na końcu rozdziałów podsumowań (wniosków) pozytywnie wpływa na sposób prowadzenia wyводу, na czym zyskuje wartość merytoryczna dysertacji. Niestety Doktorant nie był konsekwentny i dokonał takiego podsumowania jedynie czterech z siedmiu rozdziałów.

Reasumując, ustalenia dokonane w rozdziałach w rozprawie bazują w znacznej mierze na analizie różnorodnych źródeł, w tym głównie aktów prawnych oraz literatury naukowej. Przyjęta struktura pozwoliła uwzględnić wszystkie istotne płaszczyzny badawcze. Doktorant dokonał weryfikacji tezy badawczej oraz poczynionych we wstępie założeń. Należy docenić fakt, iż Autor w oparciu o przeprowadzoną analizę formułuje wnioski i postulaty. Recenzowana rozprawa, z uwagi na swój charakter, dokonuje uporządkowania zagadnienia statusu komornika sądowego w Polsce.

Zasadniczym walorem pracy jest jej kompleksowość, przejawiająca się w wielowątkowym charakterze przeprowadzonej analizy. Odniesienia do systemów państw obcych, a także rozwiązań historycznych, pozwalają nie tylko odpowiedzieć na pytania dotyczące zasadności określonego ukształtowania analizowanych instytucji, ale także wskazać przyczyny takiego ukształtowania.

Powyższe uwagi dowodzą, że konstrukcję pracy należy uznać za prawidłową i odpowiadającą przyjętym celom badawczym, a sposób realizacji poczynionych założeń badawczych zasługuje na aprobatę.

4. Ocena formalna rozprawy

Analizując formalną stronę przedstawionej dysertacji można stwierdzić, iż jej Autor wykazał się starannością. Praca została napisana poprawną polszczyzną, choć zdarzają się potknięcia, np. określenie „danym” zostało użyte 32 razy, choć zwykle nie wpływa na treść wypowiedzi. Można też wskazać niefortunny sformułowane my-

śli: „sposobu postępowania komorników sądowych w postępowaniu” (s. 61), „zawód ten (...) stał się funkcjonariuszem państwowym” (s. 61), „Zawód komornika regulowany jest na szczeblu krajowym i różni się w poszczególnych krajach” (s. 93). Zwraca uwagę używanie pojęcia „kraj” na określenie państwa, co jest w języku prawniczym może być problematyczne, zwłaszcza w opracowaniu, w którym badany jest przypadek niemiecki. Trudno zrozumieć, dlaczego na s. 72 określenie Państwo pisane jest wielką literą. Rozważając wydanie rozprawy drukiem należy poddać tekst korekcie językowej oraz edytorskiej. Na marginesie – inna jest numeracja stron w wydruku oraz w wersji PDF.

Wartościowa rozprawa doktorska to taka, która nie tylko posiada właściwą formę i stanowi rozwiązanie problemu naukowego, a jej lekturze towarzyszy myśl, że Autor posiada szerszą wiedzę na temat opisywanych zagadnień, niż to wynika z zakresu tematycznego pracy. Takie właśnie wrażenie ma czytelnik recenzowanej dysertacji, zwraca też uwagę widoczne zaangażowanie Autora w prowadzone badania.

5. Konkluzja

Uwagi zamieszczone w niniejszej recenzji, a zwłaszcza niewielka ilość odniesień o charakterze krytycznym dowodzą, iż recenzowana praca z całą pewnością zasługuje na pozytywną ocenę. Konkludując należy uznać, iż rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej kandydata w określonej dyscyplinie naukowej, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z powyższym, stwierdzam, iż rozprawa doktorska autorstwa Pana mgra Bartosza Stróżewskiego spełnia wymagania przewidziane w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619, 1630) i wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Radosław G. G. G.